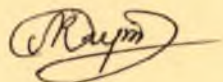

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

ДУДА ЛАРИСА ІГОРІВНА

УДК 398.8 : 7.08 : 787.6

**ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ ТА ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ
У ТВОРЧОСТІ ДЛЯ БАНДУРИ**

26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство)

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Івано-Франківськ – 2016

Дисертацію є рукопис.

Робота виконана в Інституті мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор
Дутчак Віолетта Григорівна,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
завідувач кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор,
член-кореспондент Національної академії мистецтв України
Терещенко Алла Костянтинівна,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України,
провідний науковий співробітник відділу музикознавства

кандидат мистецтвознавства
Садовникова (Сбітняя) Дар'я Володимирівна,
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
викладач кафедри теорії та історії культури

Зішлет відбується «18» листопада 2016 р. о 10.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.051.08 у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 79.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 79.

Автореферат розіслано «15» жовтня 2016 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради К 20.051.08

Чуйко О. Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Музичний фольклор – невід'ємна складова духовного життя народу, його традиційної культури. Історична еволюція, що спрямувала народну культуру від усних форм до писемності, визначила нові умови побутування фольклору, вплинула на зміни його жанрової системи та статусу виконавців. Одним із механізмів пристосування творів музичного фольклору до нового соціокультурного середовища стало його сценічне втілення. Саме в умовах сценічної адаптації музичного фольклору відбувається трансформація його жанрів у естетичній, формотворчій та семантичній площинах. Творчість митців різних національних культур у XX – на початку XXI століть засвідчила активне звернення до фольклорних джерел та, відповідно, таке помітне стильове спрямування модернізму – постмодернізму, як неофольклоризм, зокрема в композиторській творчості. На поч. XXI ст. використання фольклору продовжується на глибинному рівні, в комплексному поєднанні з різноманітними засобами багатих технічних та виражальних можливостей, якими володіють композитори й виконавці.

Творчість кобзарів-бандуристів завжди представляла розгалужену жанрову систему українського музичного фольклору: героїко-епічні (думи, історичні пісні), соціально-побутові й обрядові зразки (героїчно-патріотичні, ліричні, коліскові, жартівливі, календарні та ін. пісні). Процеси академізації бандурного мистецтва у XX ст., зокрема налагодження його освітньої системи, виготовлення технічно й акустично досконалого інструментарію з широкими можливостями виконання різножанрових інструментальних та вокально-інструментальних творів, зумовили потребу в створенні бандуристами-виконавцями та й професійними композиторами нового репертуару. Проте фольклорні жанри, всупереч ідеологічним заборонам радянського часу (зокрема стосовно епосу та кобзарського виконавства), залишалися базовими у творчості для бандури. Для поповнення традиційного для бандурного виконавства репертуару українські композитори пропонували нові обробки, перекладення, транскрипції фольклорних жанрів, а також оригінальні твори, до яких послідовно залучали фольклорну семантику.

Сучасне бандурне мистецтво пропонує широкий жанрово-стильовий спектр творчості композиторів та виконавців, що базується на фольклорних джерелах. Це засвідчують концертні програми конкурсів, фестивалів, міжнародних арт-проектів бандуристів, що демонструють взаємодію професійних форм та етнічно-фольклорних засад української культури, активізацію творчості зарубіжних композиторів для бандури, фольклорне підґрунтя творів академічного спрямування та репертуару рок-груп і естрадно-пісенних гуртів, що залучають до виражальності тембри кобзи-бандури.

Від кінця XIX ст. традиційна кобзарська творчість не раз ставала предметом наукових досліджень (К. Грушевська, К. Квітка, Ф. Колесса, М. Лисенко, Д. Ревуцький, Л. Українка, Г. Хоткевич). Інтерес до неї науковців продовжується і пізніше (С. Грица, Ф. Лавров, А. Омельченко, О. Правдюк), нині це питання актуалізують О. Ваврик, В. Кушпет, В. Мішалов,

К. Черемський. Вивчення бандурного мистецтва на сучасному етапі найбільшого стосується його історичного розвитку, аналізу творчості видатних представників та теоретично-методичних засад виконавства (праці О. Бобечко, О. Ваврик, С. Вишневської, М. Долгова, В. Дутчак, Л. Мандзюк, В. Мішалова, І. Панасюка, М. Підгорбунського, Н. Супрун, К. Черемського, Н. Брояко, І. Мокрогуз). Значно менше досліджень щодо жанрових і стильових особливостей сучасної бандурної творчості (С. Грица, В. Дутчак, І. Дмитрук, П. Морозевич, О. Ніколенко, М. Олексієнко).

Музичний фольклор завжди був об'єктом зацікавлення композиторів та виконавців академічної музики, підґрунтям їхньої творчості. Професійна діяльність академізувала зразки музичного фольклору, трансформуючи його у різножанрових творах. Засади й методи звернень професійних митців народно-інструментального бандурного мистецтва до музичного фольклору (цитування, переінтонування, перекладення, мутація до нових жанрів тощо) неодноразово досліджувалися музикознавцями. Розглянуто жанр перекладу у бандурному мистецтві (І. Дмитрук), варіаційні форми в обробках фольклору для оркестрів народних інструментів (О. Трофимчук), актуалізацію вокальної складової бандурного репертуару (М. Сточанська), теорію і практику аранжувань для бандури (В. Дутчак), феномен хорової обробки (Р. Долчук, І. Коновалова). Тим часом проблематика трансформації фольклору, зокрема в бандурній творчості, ще належно не висвітлена.

Активізації залучення фольклорних жанрів до академічних форм сучасної бандурної творчості посприяли: соціокультурні зміни, що вплинули на середовище виконання, виконавський склад, функціональне спрямування тощо. При цьому спостерігається часткове збереження жанрових ознак першоджерела (переважно у вокально-інструментальних обробках) або їх істотне переосмислення, трансформація в академічні форми (в інструментальній музиці – сонати, варіації, фантазії тощо). Дослідження цього напрямку, що як наукова проблема залишається поза межами наукових розробок, є актуальним, оскільки переосмислення теоретичних засад опрацювання фольклору шляхом узагальнення здобутків українських композиторів і виконавців стане важливим надбанням теорії та практики культурології та мистецтвознавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів НДР Інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», зокрема науково-дослідної теми «Народно-інструментальна музика України і зарубіжжя: аспекти взаємодії фольклорного і академічного напрямів» (державний реєстраційний № 0113U006389).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 3 від 28 жовтня 2008 р.) та уточнено (протокол № 2 від 02 листопада 2015 р.).

Мета й завдання дослідження. Мета дисертації – визначення динаміки трансформації фольклору та міри його збереження в академічній бандурній творчості. Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

- проаналізувати джерелознавчу базу та сформулювати методологічне спрямування дослідження;
- порівняти теоретичні засади опрацювання музичного фольклору в культурології та музикознавстві;
- дослідити історичну динаміку переосмислення фольклорних засад у бандурній творчості;
- з'ясувати у бандурній творчості феномен звернення до народних пісень та класифікувати його наслідки за жанрами, формами, авторством;
- дослідити умови синтезу в бандурному репертуарі ознак народного та академічного.

Об'єкт дослідження – концепція «фольклор – композитор» в українській музичній культурі.

Предмет дослідження – трансформація фольклорних жанрів у виконавській і композиторській творчості для бандури ХХ – початку ХХІ ст.

Методи дослідження. Дослідження проводились з використанням засад об'єктивності та історизму, культурологічного, музикознавчого, інформаційного підходів; аналітичного, дидактичного, типологічного методів та методу термінологічного аналізу. Також використано емпіричні методи: спостереження, порівняння, групування, експериментальний і табличний методи.

Теоретична база дисертації охоплює роботи українських і зарубіжних дослідників із проблематики:

- *жанрової системи українського музичного фольклору* (В. Бойко, Є. Гішинський, М. Глушко, С. Грица, А. Гуменюк, О. Дей, М. Дмитренко, М. Драгоманов, А. Завальнюк, А. Іваницький, Ф. Колесса, О. Кузьменко, З. Лановик, М. Лановик, П. Медведик, Я. Михальчишин, С. Мишанич, Г. Нудьга, А. Пастушенко, М. Пономаренко, Д. Ревуцький, І. Руснак, О. Смоляк, О. Чебанюк, К. Чеченя, М. Щубравська та ін.);

- *взаємодії композиторської і фольклорної складових* (Б. Асаф'єв, Г. Головінський, І. Земцовський, О. Козаренко, І. Ляшенко, М. Михайлов, А. Сохор та ін.);

- *визначення стильових засад неofольклоризму* (А. Гончаров, О. Дерев'янченко, М. Загайкевич, Л. Кияновська, Л. Макаренко, С. Садовенко, А. Терещенко);

- *жанру музичної обробки, аранжування, перекладів* (Л. Бушуєва, М. Давидов, І. Дмитрук, В. Дутчак, Р. Долчук, І. Коновалова, М. Сточанська, О. Трофимчук, А. Шамігов);

- *розвитку кобзарського (бандурного) мистецтва як самобутньої сторінки української культури* (М. Аркас, С. Грица, О. Ваврик, С. Вишневська, М. Давидов, В. Дутчак, Б. Жеплинський, Б. Кирдан, І. Крип'якевич, В. Кушпет, Ф. Лавров, М. Лисенко, А. Лотоцький, Т. Мартинова, Л. Масол, В. Мішалов, Н. Морозевич, А. Муха, О. Олексієнко, А. Омельченко, М. Підгорбунський, І. Панасюк, Ф. Погребенник, М. Семенюк, О. Стельмашенко, Н. Супрун, М. Хай, Г. Хоткевич, К. Черемський, З. Штокалко та ін.).

Джерельна база дослідження ґрунтується на фондах Національної

бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. Франка, наукової бібліотеки ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», бібліотеки Івано-Франківського музичного училища ім. Д. Січинського; інтернет-ресурсах Електронної навчальної бібліотеки української фольклористики Львівського національного університету імені І. Франка, сайтів «Світ бандур», «Національна спілка кобзарів України» та ін.; приватних нотних фондах В. Дутчак, Л. Петрів, М. Стахмич та ін.; аудіо- та відеозаписах з особистої колекції, результатах творчого спілкування з митцями.

Наукова новизна отриманих результатів.

У дисертації **вперше** отримано та сформульовано такі наукові результати:

- у творчості для бандури визначено шляхи видозміни жанрів фольклору, їх специфіки та окремих ознак;
- проаналізовано створені на основі народного мелосу бандурні вокально-інструментальні та інструментальні композиції, зафіксовані у нотних виданнях другої половини ХХ – початку ХХІ ст.;
- визначено напрямки трансформації та міграції жанрів музичного фольклору;
- обґрунтовано теоретичні засади залучення до композиторської бандурної творчості жанрових ознак фольклору;
- систематизовано практичні засоби опрацювання фольклору, що визначили нові підходи у вокально-інструментальних перекладах народних жанрів та авторських оригінальних творах для бандури.

Отримали подальший розвиток:

- теорія взаємодії авторської і фольклорної складової в композиторській творчості для бандури;
- аналіз елементів жанрової системи бандурного репертуару, прогнозовано подальші шляхи її розвитку.

Теоретичне й практичне значення результатів дослідження:

Визначені теоретичні засади обробки у композиторській творчості для бандури можуть використовуватися в курсах лекцій з українського музичного фольклору, етномузикології, історії виконавського мистецтва на народних інструментах, методики викладання гри на бандурі, а також у педагогічній і виконавській практиці музичних навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Отримані результати можуть мати продовження у подальших наукових дослідженнях авторських підходів до опрацювання фольклорних першоджерел.

Запропонована методика опрацювання фольклору може бути використана в практичному аранжуванні сольних та ансамблевих вокально-інструментальних творів для бандури.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати отримані автором самостійно. Наукові публікації (20), свідоцтва авторського права (12) та збірник обробок для бандури є одноосібними.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертації обговорювали на засіданнях кафедр дизайну і теорії мистецтва, народних інструментів і музичного фольклору ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника».

Окремі аспекти дослідження представлено в доповідях на 28 науково-практичних конференціях:

- **міжнародних:** «Українське кобзарство – історія, сучасність та перспективи» (Ялта, 2009, 2011); «Актуальные проблемы мировой художественной культуры. Памяти профессора У. Д. Розенфельда» (Гродно, Республика Беларусь, 2010, 2012); «Тарас Шевченко та кобзарство» (Львів, 2010, 2013); «Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть» (Дрогобич, 2011), «Творчість для народних інструментів композиторів України та зарубіжжя» (Дрогобич, 2015); «Мистецька освіта в культурному просторі України ХХІ століття» (Київ, 2015); «Sacrum et profanum в культурі» (Львів, 2015); «Кобзарство ХХ-го століття в іменах: його творці та хранителі» (Львів, 2015); «Традиции и современное состояние культуры и искусств» (Мінськ, Білорусь, 2015);

- **всеукраїнських:** «Культурно-мистецькі здобутки українського зарубіжжя» (Івано-Франківськ, 2009); «Традиційна українська культура Прикарпаття у контексті глобалізаційних процесів» (Івано-Франківськ, 2009); «Народознавчі студії пам'яті В. Т. Скуратівського» (Київ, 2009, 2010); «Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть» (Дрогобич, 2010); «Універсалізм творчої постаті Лесі Дичко та сучасний мистецький контекст» (Івано-Франківськ, 2010); «Творчість композиторів України для народних інструментів» (Дрогобич, 2011); «Українська культурно-мистецька практика в історичній ретроспективі» (Рівне, 2014); «Розвиток та популяризація бандурного мистецтва» (Чернігів, 2012, 2015); «Бойківський фольклор як основа збереження української нації Карпатського регіону в Україні та діаспорі» (м. Турка Львівської області, 2015);

- **звітних** наукових конференціях викладачів, докторантів, аспірантів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» упродовж навчання в аспірантурі (2009–2011, 2014–2015).

Авторські вокально-інструментальні обробки та аранжування народних та авторських пісень для соло й вокального ансамблю у супроводі бандури було апробовано в навчальній і виконавській практиці.

Публікації. Результати дисертації опубліковано в 20 наукових працях, у тому числі 7 статтях (із них 6 у фахових наукових виданнях, затверджених ДАК МОН України, 1 з яких включена до міжнародної науково-метричної бази та 1 – у закордонному періодичному виданні); 13 матеріалах та тезах міжнародних і всеукраїнських конференцій.

За результатами дослідження видано нотний збірник «Квітень бойкине»: пісні для вокального ансамблю у супроводі бандури (2014), отримано 12 свідоцтв авторського права на твір.

Структура й обсяг роботи. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 289 сторінок тексту, в тому числі 194 сторінки основної частини, 6 додатків на 67 сторінках. Список використаних джерел охоплює 257 позицій бібліографічних найменувань, в тому числі 21 – автора дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертації, визначено її мету та основні завдання, об'єкт, предмет і методи, сформульовано наукову новизну, визначено теоретичну і практичну цінність одержаних результатів, представлено дані про зв'язок роботи з науковими програмами, апробацію, публікації, структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі**, що складається з трьох підрозділів, розглянута **«Жанрова система фольклорної складової репертуару бандуристів: джерелознавчий та методологічний аспекти»**.

У **підрозділі 1.1** проаналізована *«Історіографічна та джерельна база дослідження»*. Значну увагу приділено працям, що висвітлюють український музичний фольклор загалом та особливості кожного жанру народної музичної творчості зокрема. Відзначено, що більшість робіт мають ретроспективний характер (А. Гуменюк, О. Дей, М. Драгоманов, Ф. Колесса, О. Кузьменко, Г. Нудьга, І. Руснак). Меншою мірою актуалізовано проблеми динаміки традиційної етнокультури, а саме музичного фольклору, характеристики сучасних умов його побутування і механізмів транслявання (С. Грица, М. Дмитренко, А. Іваницький, З. Лановик, М. Лановик, С. Садовенко).

Визначено взаємодію складових поняття «фольклор – композитор», вплив музичного фольклору на процеси творення обробок, перекладів, транскрипцій та авторських композицій. Аналіз у сучасному мистецтві тенденцій неофольклоризму став основою багатьох досліджень в українському (О. Бенч, О. Дерев'янченко, Л. Кияновська, І. Коновалова) та зарубіжному музикознавстві (Л. Бушуєва, М. Михайлов, І. Земцовський, А. Сохор).

Для виявлення динаміки й трансформації фольклорної складової у творчості для бандури (XVI – поч. XXI ст.) ретельно проаналізовано праці, що висвітлюють особливості репертуару бандуристів (О. Ваврик, С. Вишневська, В. Дутчак, Б. Жеплинський, М. Підгорбунський), а також творчість особистостей, які мали помітний вплив на формування академічного репертуару бандуристів у XX ст., зокрема С. Баштан (І. Панасюк), М. Дремлюга (О. Олексієнко), К. Мясков (О. Стельмашенко), Г. Хоткевич (Н. Супрун) та ін. Аналіз цих робіт засвідчив відсутність узагальнених теоретичних і практичних підходів до опрацювання фольклору для бандури.

У **підрозділі 1.2** визначена *«Концепція жанрової системи музичного фольклору та її трансляції до професійної творчості в наукових працях культурологів та музикознавців»*. На основі наукових досліджень С. Грици, І. Земцовського, І. Ляшенка, М. Михайлова, І. Коновалової, Б. Фільц та ін. обґрунтовано місце і роль фольклору в музичній творчості.

За визначенням С. Грици, фольклор поділяється на автентичний (первинний) і вторинний. Автентичний фольклор – різноманітні пісні, інструментальні мелодії тощо – передається усно, вторинний передбачає його відтворення у зміненому вигляді, у відповідному опрацюванні.

Музична обробка – багатогранне поняття, що має кілька трактувань: як жанровий вид авторської творчості для бандури, в якому фольклор втрачає

ознаки автентичності (стає вторинним). При цьому адаптовані у композиторському новотворі фольклорні зразки можуть зберігати жанрові ознаки, визначені автентичним першоджерелом, або частково втрачати їх в умовах вже нового жанру. Трансформовані ознаки першоджерела (так званий вторинний фольклор) стають важливою складовою багатьох жанрових моделей професійного музичного мистецтва, а обробка та її численні різновиди – новими жанрами композиторської творчості.

Вагомою частиною академічної бандурної творчості (друга пол. XX – поч. XXI ст.) є композиції, що за жанровими ознаками відповідають засадам професійного спрямування, натомість мають фольклорну пісенну основу або стилізовані під народні зразки (інструментальні мініатюри, варіації, фантазії тощо). У таких творах зберігається вокальна природа первинного жанру, проте у поєднанні з бандурним супроводом ці твори переважно мігрують із фольклорного до академічного – дидактичного або концертного – середовища.

У **підрозділі 1.3** обґрунтована *«Методологія дисертаційної роботи»*, що ґрунтується на засадах історичного підходу до аналізу й оцінки творчості, узагальненні та підсумку методичної, виконавської, теоретичної діяльності митців України впродовж XX – початку XXI ст.

Відповідно до поставлених завдань використані у дисертації загальні та конкретні наукові методи дозволили ґрунтовно дослідити процеси видозмін фольклорних жанрів, зокрема у творчості для бандури.

Другий розділ «Культурологічний ракурс трансформації автентичного фольклору в бандурному мистецтві» складається з чотирьох підрозділів.

У **підрозділі 2.1** розкрита *«Еволюція жанрових моделей фольклору в бандурній творчості»* упродовж XVI – початку XXI ст., визначені історичні, соціальні, побутові та інші чинники, що мали помітний вплив на культурно-мистецьке життя, зокрема й на творчість бандуристів.

Зміна світогляду, ціннісних орієнтирів у суспільстві, вплив ідеологічної системи, поширення масової культури зумовили соціокультурну трансформацію народно-інструментального мистецтва, зокрема бандурного. Руйнація традиційних механізмів побутування й трансляції жанрів музичного фольклору замінювалася сценічними формами. Академізація бандури актуалізувала потребу нового репертуару, в якому опора на традиційні фольклорні жанри зберігала б національні ознаки творчості.

У **підрозділі 2.2** проаналізовано *«Синтез ознак фольклорних і академічних жанрів у бандурному репертуарі»*. За основу взято тріаду фольклорно-композиторських співвідношень, запропоновану І. Ляшенком («прямий – опосередкований – зворотній зв'язки»). Синтез фольклорних і академічних жанрів набув актуальності в другій половині XX століття, в умовах академізації бандури та зміни середовища її побутування з народно-побутового на концертно-сценічне.

Першим професійним композитором, творча діяльність якого потужно вплинула на розвиток нового академічного напрямку бандурного мистецтва у сольній та ансамблевій формах, вважаємо Г. Хоткевича. Серед композиторів, у творчості яких найбільш яскраво переплетені зразки фольклорних жанрів та

академічних форм, виокремлено постаті С. Баштана, М. Дремлюги, К. Мяскова, Ю. Олійника та ін. Композиторська творчість О. Герасименко, Р. Гриньківа, В. Мартинюк, Г. Матвійва презентує модерне опрацювання фольклору, синтез його елементів із джазом, фольклором інших етносів, що сприяє популярності бандури не лише в Україні, а й в інших державах.

У результаті аналізу творчості для бандури доведено, що взаємодію композиторів і виконавців з фольклором визначають три типи зв'язків фольклорного й академічного напрямів: прямий, опосередкований і зворотній. Прямий зв'язок виявляють твори, у яких повноцінно збережено структуру і тематизм фольклорного першоджерела: інструментальні обробки, мініатюри, варіації та ін. (Г. Хоткевич «Женчикок-Бренчикок»). Опосередковані зв'язки притаманні багатьом бандурним інструментальним жанрам (О. Герасименко «Тоїть гора високая»).

Міра переосмислення фольклорної основи може мати значну амплітуду. Зворотній процес синтезу означає створення під впливом фольклору нових творів – для голосу із супроводом бандури або інструментальних (колискові, веснянки тощо). Ці твори нерідко повертаються до фольклорного середовища або виконують супровідну функцію у театралізованих народних діях.

У підрозділі 2.3. «Теоретичні засади композиторсько-виконавських підходів до опрацювань у бандурній творчості фольклорних жанрів» пропонується визначення автентичних, класичних та модерних типів творчого процесу. При цьому відзначено тісну взаємодію авторської та виконавської інтерпретацій у процесі відтворення фольклору в новому творі.

За умов автентичного (традиційного) виконання фольклорний жанр залишається майже незмінним. Цей метод переважав у творчості давніх кобзарів-бандуристів. Дотримання автентики потребує безпосереднього «спілкування» автора-виконавця з носієм фольклору або із аудіо- чи відеозаписом твору (репродукція).

Класичні (або академічні) засади виконання зафіксованого нотами фольклорного твору передбачають індивідуальний виконавський підхід, створення щоразу власної інтерпретації, залежної від призначення твору та рівня технічної підготовки виконавця (реконструкція).

Модерні обробки передбачають значну трансформацію фольклорної першооснови: зміну жанрових ознак, гнучкий тональний план, варіативність мелодичної та гармонічної ліній, фактурне ускладнення, відхилення від оригіналу літературного тексту; введення до співдії «голос-бандура» іншого інструмента та декламації; використання нетрадиційних прийомів гри; візуалізацію виступу і т. ін.

Авторський підхід до опрацювання фольклорного твору може передбачати поєднання ознак автентичних, класичних та модерних засад (С. Баштан «Народний танець» та ін.). Комплексний, комбінований метод обробок, що переважно притаманний інструментальним формам перетворення автентичного фольклорного зразка, може навіть вплинути на видозміну жанру нового твору (Р. Гриньків «Веснянка», К. Мясков «Вечір надворі» та ін.).

У підрозділі 2.4 здійснена «Систематизація практичних засобів залучення

фольклорних ознак у бандурній творчості». Звернення до фольклору в умовах різних історичних реалій перебуває у стані постійної плінності: стабільності або активності, жанрової міграції та різного рівня трансформації первинного матеріалу тощо. Митці адаптують фольклорні жанри для вокально-інструментального виконання у супроводі бандури або створюють нові твори в усталених академічних формах.

Узагальнення практичних засобів фольклорної обробки передбачає певну послідовність: *вибір твору* → *адаптація* → *гармонізація* → *безпосереднє створення акомпанементу* (для вокально-інструментальної обробки) або *інструментальне втілення* (для інструментального твору) → *агогічні та динамічні відтінки* → *комп'ютерний набір* → *апробація* → *внесення поправок* (апробація та внесення поправок переважно кількаразово повторюються).

Особливості практичного створення обробки розглянуто на прикладі пісні «Така її доля» на вірші Т. Шевченка.

У третьому розділі, що містить п'ять підрозділів, розглянуто «Вторинний фольклор у сучасній академічній творчості бандуристів». Аналіз жанрів музичного вторинного фольклору представлено згідно з його традиційною диференціацією в українській фольклористиці.

У підрозділі 3.1 «Видозміни епічних та ліро-епічних творів» розглянуто фольклорні жанри героїчного епосу (думи, історичні пісні) та ліро-епічні твори (балади), проаналізовано їх модифікації в бандурній творчості ХХ – початку ХХІ ст. (К. Мясков «Марусю, Марусю, ти славного роду є» (балада → інструментальні варіації), Я. Степовий, перекладення М. Гвоздя «Козак Нечай» (історична пісня → інструментальна мініатюра), О. Герасименко, слова І. Дем'янової «Ой розвився в цвіт барвінок...» (авторська балада у супроводі бандури) та ін.).

У підрозділі 3.2 «Обрядовий фольклор: трансформація в академічні жанри» визначено місце у творчості для бандури *пісенних жанрів*, зокрема *календарного циклу*. Констатовано перевагу звернень композиторів, бандуристів-виконавців до зимових колядок і щедрівок та весняних гаївок, що знайшло відображення в сольних і ансамблевих, вокально-інструментальних та інструментальних творах (М. Дремлюга «Ой у полі калина» (веснянка → інструментальні варіації), Ю. Олійник «Щедрик» (щедрівка → інструментальна мініатюра), О. Герасименко «Купало» (купальська пісня → інструментальна концертна фантазія) та ін.).

Доведено, що *пісенні жанри для дітей*, які стають переважно предметом вокально-інструментальних та інструментальних інтерпретацій композиторів і бандуристів-виконавців, більш поширені у навчально-виховній практиці. Численні приклади таких творів зафіксовано в матеріалах підручників і шкіл гри на бандурі (С. Баштана, М. Гвоздя, В. Кабачка, А. Омельченка, М. Опришка, Є. Юцевича та ін., а також у творчості О. Вільгуцької, Є. Душної й ін.).

У підрозділі 3.3 «Трансформація родинних та соціально-побутових пісень» розглянуто композиторський доробок інструментальних інтерпретацій родинних, соціально-побутових пісень, що отримують переважно академічну

форму викладу: мініатюри, концертні п'єси, фантазії, варіації, фуги, концерти тощо (О. Герасименко «Цвіте терен», «Ой під вишнею»). Залучається до бандурного звучання супровід інших інструментів – фортепіано, народного, камерного та симфонічного оркестрів (концертні п'єси для бандури з фортепіано чи оркестром К. Мяскова «Вечір надворі», «Ніч яка місячна»; В. Мартинюк («Алюзії на українську народну тему «Як поїхав чумака» для бандури з фортепіано» та ін.).

Композиторські вокально-інструментальні обробки ліричних пісень часто адаптовано виконавцями для бандурного репертуару (у сольній чи ансамблевій формах). Наприклад, обробки М. Лисенка побутових пісень в перекладі для голосу в супроводі бандури.

У підрозділі 3.4 розглядається «Звернення до народних танцювальних мелодій та їх переосмислення в академічній творчості». Визначено місце популярних на початку ХХІ ст. народних танцювальних жанрів, збереження та трансформацію їх традиційних ознак у композиторському доробку та виконавському репертуарі бандуристів. Запропоновано аналіз інструментальних і вокально-інструментальних жанрів танцювальної музики в академічній творчості бандуристів України й українського зарубіжжя (В. Войт, М. Гвоздь, Д. Губ'як, В. Захарець, З. Штокалко).

У підрозділі 3.5 представлені «Вокально-інструментальні композиції з текстами літературного походження». Зокрема, проаналізовано Шевченкіану сучасного бандурного репертуару (українські народні та авторські пісні на слова поета), представлену сольними й ансамблевими обробками та аранжуваннями для голосу в супроводі бандури. Найпопулярнішими з них є «Бандуристе, орле сизий», «Думи мої, думи», «Заповіт», «Реве та стогне Дніпр широкий».

Визначено особливості пісень літературного походження в творчості для бандури (пісні-романси, стрілецькі й повстанські пісні), зокрема вокально-інструментальні обробки та аранжування для голосу в супроводі бандури, подано приклади їх трансформації в академічних інструментальних жанрах (Я. Бабинський «Варіації на тему стрілецької пісні»).

Висновки узагальнюють основні результати дослідження:

1. Аналіз джерельної й методологічної бази за темою дослідження засвідчив значну кількість наукових напрацювань щодо українського музичного фольклору, його змін в українській культурі. Наукові роботи у бандурному мистецтві присвячені переважно аналізу виконавських стилів, жанрів, персоналій, композиторів – авторів творів і обробок для бандури. Найбільш ґрунтовно проаналізовано динаміку епічних жанрів кобзарства. Іншим фольклорним жанрам у бандурній творчості увага приділялася недостатньо. Залишалося не опрацьованим у бандурному мистецтві й стильове спрямування неофольклоризму. Відсутність окремого дослідження, присвяченого питанням трансформації жанрової системи музичного фольклору в творчості для бандури, визначає актуальність теми для сучасної культурології і мистецтвознавства. Зв'язок національного українського інструмента бандури з фольклорними жанрами, творчі пошуки митців, спрямовані на постійне

оновлення репертуару бандуристів, при цьому – обмежена кількість теоретичних праць, присвячених практичним методам музичних перекладень для бандури, засвідчили необхідність комплексного вивчення заявленої проблематики для подальшого застосування отриманих результатів у музичній практиці.

2. Проаналізовані теоретичні концепції музичного авторського опрацювання фольклору та взаємодії «композитор – фольклор» у професійній творчості, притаманній творчості українських композиторів стильовий напрямок неофольклоризму, а також пов'язані з цими питаннями наукові розвідки, що стосуються бандурного мистецтва, уможливили порівняння різнобічного трактування цього процесу в наукових дослідженнях. Встановлено, що музична трансформація чи стилізація фольклорних ознак (жанру, форми, тематики, музично-виражальних особливостей – мелодики, ритміки, фактури, ладу, гармонії тощо) є дієвим засобом розширення композиторських і виконавських можливостей, умовою збереження культурних цінностей українського народу, зокрема його бандурної творчості.

3. Простежено історичну динаміку музичних фольклорних жанрів, що були стабільною складовою репертуару бандуристів від кінця ХV до початку ХХІ ст. Еволюція жанрових моделей у бандурній творчості пройшла шлях від вокально-інструментальних дум, історичних пісень, що створювалися безпосередньо в супроводі бандури, до авторських обробок фольклорних зразків і komponування нових вокально-інструментальних та інструментальних творів неофольклорного спрямування.

Аналіз історичного ракурсу бандурної творчості дозволяє стверджувати, що фольклорні зразки стабільно зберігають жанрові ознаки першоджерела, натомість усно-писемна культура, представлена численними новотворами, демонструє широку панораму модуляцій до різних жанрів.

На початку ХХІ століття домінуючими залишаються історичні пісні та думи. Помітним є значне скорочення текстової основи та тенденція до міграції в інші жанри фольклору в баладах. Поряд із народними баладами, як рефлексії на актуальні події сучасності, зросла популярність авторських балад.

Серед обрядової творчості прерогативу мають пісні календарного циклу, зокрема колядки, щедрівки, веснянки; натомість менш представленою є родинно-обрядова творчість.

Зразки родинно-побутової творчості представлено здебільшого в ліричній площині, це пісні про кохання, жартівливі і танцювальні твори. Народна танцювальна музика (деякі хороводи, побутові танці), зберігаючи розважальну й супровідну функції, до сьогодні залишаються популярними в репертуарі для бандури.

Серед родинних пісень помітне місце у бандурному репертуарі займають колискові, що межують із жанром творчості для дітей. Інші пісенні фольклорні жанри цього спрямування, як правило, виконують дидактичні функції у виховних та освітніх закладах.

Активно побутують також соціально-побутові, зокрема козацькі та чумацькі, пісні.

Пісні літературного походження в основному представлені обробками та аранжуванням пісень і романсів, чимало з них пов'язані з шевченківською тематикою. Останнім часом широкого розповсюдження набули стрілецькі та повстанські пісні, а також наближені до фольклору авторські твори української естради, що адаптуються до бандурного виконання.

4. У результаті аналізу сучасної жанрової системи репертуару бандуристів показано, що обробка народної пісні займає одне з чільних місць як у вокально-інструментальній, так і в інструментальній творчості. Бандурне мистецтво базується на народних традиціях, і впродовж ХХ ст. в композиторській творчості академічного напрямку сформувалася розгалужена система трансформації музичних фольклорних жанрів: героїко- та ліро-епічного; обрядових – календарного та родинного; соціально-побутового; ліричних пісень; танцювальних форм та пісень літературного походження.

Диференційовано різновиди обробки народної пісні, що сформувались у процесі розвитку бандурного виконавства: сольна вокально-інструментальна обробка; сольна інструментальна обробка; ансамблева вокально-інструментальна обробка (для однорідних і мішаних колективів різного складу); ансамблева інструментальна обробка (для однорідних і мішаних колективів різного складу).

Розрізняється трансформація зразків музичного фольклору у композиторській та виконавській практиці бандуристів. Представлено видозміни народних пісень шляхом транспонування, гармонізації, аранжування, транскрипції, імпровізації. Відзначено, що вокально-інструментальні обробки народних пісень здійснюють переважно бандуристи-виконавці. В доробку сучасних композиторів переважають інструментальні твори, що базуються на основі українського мелосу.

5. Музичний фольклор у бандурній вокально-інструментальній та інструментальній творчості трансформується у двох напрямках: обробки зі збереженням іманентних рис фольклорного першоджерела та створення нових авторських композицій із використанням окремих ознак народного мелосу.

Визначено три щаблі складності музичного перекладу та трансформації фольклору, за якими можна класифікувати творчість для бандури: 1) для початківців; 2) педагогічна – для середнього і вищого рівнів; 3) концертна – для професійних виконавців.

Створення інструментального бандурного супроводу або інструментальний виклад народних мелодій пісенних жанрів становить один із основних чинників трансформації народної творчості в бандурному репертуарі. Зміни призначення та виконавського складу новотвору, його адаптація до нового середовища, наявність (або відсутність) супроводу, модернізація виражальних засобів та способів їх виконавського відтворення забезпечують активізацію фольклорного спрямування бандурної творчості.

У результаті аналізу апробованих практикою творів концертного і педагогічного репертуару бандуристів у творчості С. Баштана, О. Герасименко, М. Дремлюги, К. Мяскова, Ю. Олійника, Г. Хоткевича та ін. визначено різні авторські підходи до опрацювання зразків музичного фольклору: *автентичний*,

класичний, модерний, що в сучасній бандурній практиці нерідко можуть комбінуватися.

Вирізняємо також *авторський* індивідуальний стиль, творче сприйняття і відтворення музичного фольклору (у його жанровому розмаїтті), оригінальне використання засобів музичної, вербальної та сценічної виражальності тощо.

Трансформація фольклорних жанрів у творчості для бандури здійснюється паралельно із удосконаленням інструмента, розширенням засобів його виражальності, врешті, зі зміною естетичних смаків публіки, що визначають популярність творів. До того ж різнобічне вдосконалення інструмента та технічного рівня бандуристів уможливило появу нових оригінальних виконавських інтерпретацій фольклорних жанрів.

У *Додатках* наведено нотографію, приклади обробок для бандури українських народних та авторських творів у контексті трансформації жанрів у бандурній творчості, приклади варіантної заміни літературного тексту, зразки виконавської театралізації фольклорних жанрів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Дуда Л. Теоретичні засади обробки фольклору крізь призму жанрової специфіки бандурного репертуару / Л. Дуда // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Вип. 15–16. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 186–192.
2. Дуда Л. Календарно-обрядові жанри зимового циклу у сучасному бандурному репертуарі / Л. Дуда // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. – Вип. 6 / [ред. кол. Рожок В. І., Посвалюк В. Т. та ін. ; упоряд. О. І. Коменда]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 167–175.
3. Дуда Л. Жанр стрілецької пісні в сучасному репертуарі бандуристів / Лариса Дуда // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. / [ред. кол. Рожок В. І., Посвалюк В. Т. та ін. ; упоряд. О. І. Коменда]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – Вип. 8. – С. 221–232.
4. Дуда Л. Трансформація жанру балади в творчості бандуристів України й українського зарубіжжя / Л. І. Дуда // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 20. Т. 1 / упоряд. В. Г. Виткалов; редкол.: А. Г. Баканурський, С. В. Виткалов, О. М. Гончарова та ін.; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. – Рівне, 2014. – С. 164–170.
5. Дуда Л. Трансформація пісенних жанрів родинно-обрядового фольклору у бандурній творчості / Л. Дуда // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія :

Мистецтвознавство / [за ред. О. С. Смоляка]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – № 3. – С. 13–20.

Стаття у виданні, що входить до міжнародних науково-метричних баз

6. Дуда Л. Трансформація танцювальних фольклорних джерел у творчості для бандури / Лариса Дуда // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – Вип. 13. – С. 95–102.

Стаття в науковому періодичному фаховому виданні іншої держави

7. Дуда Л. Эпические жанры бандурного репертуара: традиция и трансформация / Л. Дуда // Проблемы искусства, этнологии и фольклористики / Центр исследования белоруской культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі; [наук. ред. А. І. Лакотка]. – Мінск : Права і эканоміка, 2015. – Вип. 20. – С. 489–494.

Матеріали і тези наукових конференцій

8. Дуда Л. Синтез фольклорних і академічних жанрів у бандурному репертуарі / Л. Дуда // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – 36. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 113–118.
9. Дуда Л. Особенности трансформации фольклорных жанров в современном бандурном репертуаре / Л. И. Дуда // Актуальные проблемы мировой художественной культуры : материалы Междунар. науч. конф., посвящ. памяти проф. У. Д. Розенфельда (Гродно, 25–26 марта 2010 г.). В 2 ч. Ч. 1 / ГрГУ им. Я. Купалы ; редкол.: А. П. Богустов (отв. ред.) [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2011. – С. 265–272.

10. Дуда Л. Шевченкіана сучасного бандурного репертуару / Лариса Дуда // Тарас Шевченко та кобзарство: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції, 14–16 квітня 2010 р. – Львів, 2010. – С. 173–177.

11. Дуда Л. Специфика обработки вокально-инструментальных произведений для бандуры / Л. И. Дуда // Актуальные проблемы мировой художественной культуры : материалы Междунар. науч. конф., посвящ. памяти проф. У. Д. Розенфельда (Гродно, 5–6 апреля 2012 г.). В 2 ч. Ч. 1 / ГрГУ им. Я. Купалы ; редкол.: Т. Г. Барановская (гл. ред.) [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2012. – С. 270–276.

12. Дуда Л. «Думи мої» Тараса Шевченка у композиторській та виконавській інтерпретаціях для бандури (друга половина XX – початок XXI століття) / Лариса Дуда // Тарас Шевченко і кобзарство : II Міжнародна науково-практична конференція (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства), 23–24 серпня 2013 р. – Львів : Вид-во «Львівської політехніки»,

2013. – С. 167–171.

13. Дуда Л. Трансформація жанрів календарно-обрядових пісень у сучасному репертуарі бандуристів / Л. І. Дуда // Народознавчі студії пам'яті В. Т. Скуратівського «Традиційна культура українського народу в XXI столітті: стан та перспективи розвитку» : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 29 жовтня 2009 р. – К. : ДАКККиМ, 2009. – С. 85–89.

14. Дуда Л. Стрілецька та повстанська пісня в обробці для бандури: динаміка жанру / Л. І. Дуда // Народознавчі студії пам'яті В. Т. Скуратівського «Традиційна культура українського народу в XXI столітті: стан та перспективи розвитку, проблеми державної підтримки» : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції та методичні рекомендації, Київ, 21–22 жовтня 2010 р. – К. : ТОВ «Видавництво «Сталь», 2010. – С. 84–90.

15. Дуда Л. Специфіка жанру обробки народної пісні в сучасному бандурному репертуарі (на прикладі пісні «Така її доля») / Л. Дуда // Збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Творчість композиторів України для народних інструментів», присвяченої 75-річчю від дня народження видатного українського композитора Віктора Власова (ДДПУ ім. Івана Франка, 2 грудня 2011 р., м. Дрогобич) / Редактор-упорядник А. Душний. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – Вип. 2. – С. 25–29.

16. Дуда Л. Трансформація жанру колискової пісні в сучасному репертуарі для бандури / Л. Дуда // «Розвиток та популяризація бандурного мистецтва» : Матеріали науково-практичної конференції 1 квітня 2012 року. – Чернігів, 2012. – С. 56–58.

17. Дуда Л. І. Трансформація соціально-побутових пісень у репертуарі бандуристів (друга половина XX – початок XXI століття) / Лариса Дуда // Розвиток та популяризація бандурного мистецтва: матеріали науково-практичної конференції 29 травня 2015 року. – Чернігів, 2015. – С. 56–58.

18. Дуда Л. Трансформація зимових календарно-обрядових пісенних жанрів в академічному бандурному мистецтві / Л. Дуда // Народнo-інструментальне мистецтво на зламі XX–XXI століть: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 19 березня 2010 р., м. Дрогобич) / Редактори-упорядники А. Душний, Б. Пиц. – Дрогобич : Посвіт, 2010. – С. 49–50.

19. Дуда Л. Видозміни народних танцювальних жанрів у бандурній творчості / Л. Дуда // VIII Всеукраїнська «Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики» та V Міжнародна «Творчість для народних інструментів композиторів України та зарубіжжя» науково-практичні конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 30 квітня – 01 травня 2015 р., м. Дрогобич) : збірник матеріалів та тез / [редактори-упорядники А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – С. 73–75.

20. Дуда Л. І. Трансформація дитячих фольклорних жанрів у бандурному

репертуарі / Л. Дуда // Мистецька освіта в культурному просторі України ХХІ століття: 36. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Київ, Одеса, 28–30 квітня 2015 р. – К. : НАККіМ, 2015. – С. 275–277.

Нотне видання

21. «Квітонько бойкине»: Пісні для вокального ансамблю у супроводі бандури / Обробка, аранжування, упорядкування Лариси Дуди. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2014. – 104 с.

Авторські свідоцтва

22. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 20417. Обробка для бандури пісні І. Процька «Хай цвіте червона калина» / Когут Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 10.05.2007.

23. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 20419. Текст пісні «Кохання давніх літ» та обробка до неї у супроводі бандури для сольного та ансамблевого виконання / Когут Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 10.05.2007.

24. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 23736. Музичний твір «Музичний текст пісні на слова Сергія Єсеніна «Я помню, любимая, помню...» та обробка до неї у супроводі бандури» / Когут (Дуда) Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 14.02.2008.

25. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 27308. Музичний твір «Обробка для бандури пісні О. Семенова на слова В. Кудрявцева «Запитай у серця»» / Когут (Дуда) Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 19.01.2009.

26. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 30289. Текст пісні «Чому в очах сльоза тремтить» та обробка до неї у супроводі бандури / Когут-Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 17.09.2009.

27. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 32386. Обробка для бандури колискової пісні «Спи, мій хлопчику» / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 12.03.2010.

28. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 33361. Музичний твір «Обробка для бандури української народної пісні «Дівчино кохана» / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 19.05.2010.

29. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 36267. Музичний текст пісні на слова Миколи Луківа «В степу гриміли грози» та обробка до неї у супроводі бандури / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 24.12.2010.

30. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 38891. Музичний твір «Обробка для бандури української народної пісні «Рушив поїзд в далеку

дорогу» / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 29.06.2011.

31. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 57279. Музична обробка української народної пісні «Наталочко» для ансамблевого виконання у супроводі бандури та скрипки / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 20.11.2014.

32. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 60078. Збірник пісень для вокального ансамблю у супроводі бандури «Квітонько бойкине» / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 09.06.2015.

33. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 65303. Музичний твір «Не плач, матусю» / Дуда Л. І. – Державна служба інтелектуальної власності України, дата реєстрації – 12.05.2016.

АНОТАЦІЯ

Дуда Л. І. Фольклорні жанри та їх трансформація у творчості для бандури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2016.

У дисертації проаналізовано жанрову систему українського музичного фольклору як підґрунтя композиторської і виконавської творчості в бандурному мистецтві. Визначено теоретичні засади та практичні методи музичної обробки зразків музичного фольклору з позиції специфіки бандурного репертуару, проведено класифікацію обробок за авторством, видами, жанрами.

Виявлено жанрові особливості сольних та ансамблевих обробок та аранжувань для голосу в супроводі бандури епічних та ліро-епічних творів, обрядових, дитячих, побутових пісень, танцювальних мелодій, пісень літературного походження тощо, представлено їх трансформацію в академічні інструментальні форми, репрезентовані творчістю українських композиторів та виконавців.

Ключові слова: український музичний фольклор, культурна спадщина, автентичний і вторинний фольклор, бандура, бандурне мистецтво, музична обробка, трансформація жанрів.

АННОТАЦИЯ

Дуда Л. И. Фольклорные жанры и их трансформация в творчестве для бандуры. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 26.00.01 – теория и история культуры. – ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника». – Ивано-Франковск, 2016.

В диссертации проанализирована жанровая система украинского музыкального фольклора как основа композиторского и исполнительского творчества в бандурном искусстве. Определены теоретические основы и практические методы музыкальной обработки образцов музыкального фольклора с позиции специфики бандурного репертуара, проведена классификация обработок по авторству, видам, жанрам.

Выявлены жанровые особенности сольных и ансамблевых обработок и аранжировок для голоса в сопровождении бандуры эпических и лиро-эпических произведений, обрядовых, детских, бытовых песен, танцевальных мелодий, песен литературного происхождения и пр., представлена их трансформация в академические инструментальные формы на примере творчества украинских композиторов и исполнителей.

Ключевые слова: украинский музыкальный фольклор, культурное наследие, аутентичный и вторичный фольклор, бандура, бандурное искусство, музыкальная обработка, трансформация жанров.

ANNOTATION

Duda L. I. The folklore genres and their transformation in the bandura creativity. – Manuscript.

Dissertation for candidate degree in study of art, speciality 26.00.01. – Theory and history of culture. – Vasyl Stephanyk Pre-Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2016.

Ukrainian musical folklore is an integral part of the spiritual life of people, their traditional culture. Historical changes of culture focus to the writing cause the adaptation of compositions of folk music to the new socio-cultural environment, one of which mechanisms becomes its staging. The transformation of musical genres on historical, aesthetic, semantic planes takes place specifically in conditions of the stage adaptation of folklore.

Creativity of bandurysts always represented a wide spectrum of genre system of Ukrainian folk music – from epics (elegies, historical songs) to social and ritual samples. Processes of academics of the bandura art in the XX century, in particular establishing educational system of bandurysts, manufacture of technically and acoustically perfect instrument with wide opportunities to perform different genres of instrumental and vocal-instrumental compositions, led to the need for creating a new repertoire.

The genre system of the Ukrainian folk music as the basis of composers and performance creativity in the bandura art is analyzed in the dissertation. Theoretical principles and practices of musical processing of folk music samples from the specific position of bandura repertoire are determined; the classification of processing is conducted by authors, types, genres.

As a result of the analysis of formed in the XX century genres system of banduryst repertoire it is shown that the folk processing has one of the leading places not only on vocal-instrumental but also on instrumental planes. Although the bandura

art originates from folk sources and is based on the traditions of folk performance, the principles of transformation of musical folklore genres were formed during the XX century in composers creativity of the academic direction.

It is determined that the genre system of the bandura repertoire includes the following genres of folklore, which are the subject of authors processing: epic (heroic and lyrics-epic); ritual (calendar and family-ritual creativity); children's folklore; song lyrics (family and social); dance songs; songs of literary origin; melodies of folk dances.

Types of folk song processing formed in the process of the bandura performance development are differentiated: solo vocal-instrumental processing; solo instrumental processing; ensemble vocal-instrumental processing (for homogeneous and mixed ensembles of different composition); ensemble instrumental processing (for homogeneous and mixed ensembles of different composition).

As a result of analyzed bright, tested in practice compositions of the concert and pedagogical repertoire of bandurysts in the creativity of S. Bashtan, O. Herasymenko, M. Dremlyuga, K. Myaskov, G. Khotkevych, Y. Oliynyk etc. the priority authors processing techniques of authentic, classic, modern folk music samples are determined. In the modern bandura practice their elements are often combined with each other. Specific approaches in processing are complex and author. In addition to elements of authentic, classic, modern methods, the creative vision, perception and reproduction of musical folklore, unique authors style, original usage of musical expression means etc. lie in their base.

Usage of folklore samples in the creativity for the bandura stipulates their versatile changes: environment of performance, cast, functional designation etc. At that the genre features of the original source remain unchanged or reinterpreted. With vocal-instrumental processing the genres of original sources are mainly stored or transferred to another thematic plane. The greatest transformation occurs by moving from vocal to instrumental genres (miniature, variations, fantasy).

Transformation of folklore genres in the works for the bandura is a continuous phenomenon carried out in parallel with the instrument improvement, expansion of the expression means, change of aesthetic tastes of the public and conditioned by certain popularity of these or those genres.

Analysis of the bandura art in historical perspective allows stating that the samples of folk music and oral-written culture are represented in different ways in it: with preservation of genre features of the original source as well as in the form of new compositions in various genres.

Keywords: Ukrainian musical folklore, cultural heritage, authentic and secondary folklore, bandura, bandura art, musical processing, transformation of genres.

Підп. до друку 13.10.2016. Формат видання 148×210мм.
Формат паперу і частка аркуша 60×901/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 0,9 Наклад 100 прим. Зам. 011770

Друкарня “Фоліант”
76000, м. Івано-Франківськ
вул. Старозамкова, 2
www.foliant.if.ua
e-mail: foliant.drukarnja@gmail.com
тел.-факс: +38(0342) 50-21-65
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи Серія ІФ № 24

